

درگاه بهشت

من و عکس: محمدمهدی بهمنی

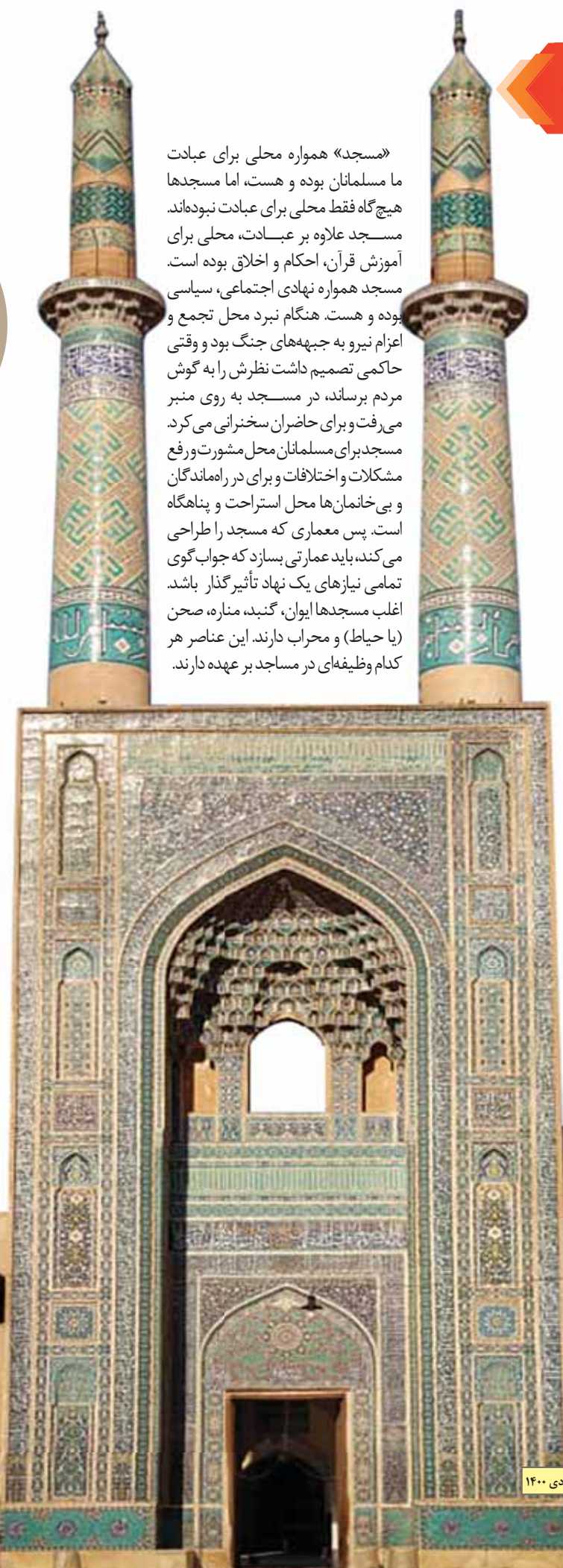

آشنایی با یکی از مساجد ایرانی

«مسجد» همواره محلی برای عبادت ما مسلمانان بوده و هست، اما مسجدها هیچ‌گاه فقط محلی برای عبادت نبوده‌اند. مسجد علاوه بر عبادت، محلی برای آموزش قرآن، احکام و اخلاق بوده است. مسجد همواره نهادهی اجتماعی، سیاسی بوده و هست. هنگام نبرد محل تجمع و اعزام نیرو به جبهه‌های جنگ بود و وقتی حاکمی تصمیم داشت نظرش را به گوش مردم برساند، در مسجد به روی منبر می‌رفت و برای حاضران سخنرانی می‌کرد. مسجد برای مسلمانان محل مشورت و رفع مشکلات و اختلافات و برای در راه‌ماندگان و بی‌خانمان‌ها محل استراحت و پناهگاه است. پس معماری که مسجد را طراحی می‌کند، باید عمارتی بسازد که جواب‌گوی تمامی نیازهای یک نهاد تأثیرگذار باشد. اغلب مسجدها ایوان، گنبد، مناره، صحن (یا حیاط) و محراب دارند. این عناصر هر کدام وظیفه‌ای در مساجد بر عهده دارند.

درگاه بهشت

هر شهر اسلامی حتماً یک مسجد جامع یا مسجد جمعه دارد که مسلمانان در آن به نماز جمعه می‌ایستند. مساجد جامع معمولاً در کنار میدان اصلی شهر یا کنار بازار قرار دارند و با یک ایوان بزرگ پر از تزئینات، راه عبادت و بهشت را به عابران نشان می‌دهند. گاهی ایوان مسجدها، مانند این ایوان کاشی‌کاری‌شده «مسجد جامع یزد» آن‌قدر بلند هستند که از فاصله‌های بسیار دور مؤمنان را به سوی مسجد راهنمایی می‌کنند. ایوان و مناره‌های مسجد جامع یزد بلندقدترین بنای تاریخی شهر یزد هستند.

کلاه فیروزه‌ای

هر حاکم یا پادشاهی که بر سر کار می‌آمد، برای آنکه نامش را سر زبان‌ها بیندازد، بانی ساخت مسجد و یا مجموعه‌ای عمومی می‌شد که مسجد حتماً یکی از اعضای آن بود. بانی ساخته شدن این مسجد که به آن «مسجد امام» یا «مسجد جامع عباسی» می‌گویند، شاه‌عباس اول، قدرتمندترین پادشاه سلسله صفوی است. گنبد فیروزه‌ای جامع عباسی که بر شبستان مسجد سایه انداخته، یکی از عناصر معماری ایرانی است که تقریباً بر سر شبستان هر مسجدی قرار گرفته است.

قبله‌نما

ممکن است مسجدی صحن، مناره یا حتی گنبد نداشته باشد، اما غیرممکن است که معمار برای آن محرابی در نظر نگرفته باشد. محراب جهت قبله را نشان می‌دهد و به نمازگزاران می‌گوید که رو به کدام جهت بایستند و دست نیاز بلند کنند. زیباترین و ظریف‌ترین محراب مسجدهای ایران در قرن هشتم هجری قمری و عهد ایلخانان مغول در ایران ساخته شدند. نمونه‌اش هم همین «مسجد کرمانی» است در «مجموعه شیخ احمد جام» در شهر تربت‌جام یا از این محراب معروف‌تر، محراب زیبای **الجایتو** است در مسجد جامع اصفهان.

مسجد مدرسه

مسجدها برای سالیان سال محل درس و بحث بودند. در ایوان‌ها و شبستان‌های مسجدها قرآن، احادیث و فقه تدریس می‌شد. بعدها مدرسه‌ها از مسجدها جدا شدند، اما همچنان گاهی به یاد همان رسم گذشته مجموعه‌هایی به نام «مسجد مدرسه» ساخته می‌شوند که دو بنای مسجد و مدرسه در هم ادغام شده‌اند. یکی از زیباترین این مجموعه‌ها «مسجد مدرسه آقابزرگ» در کاشان است.

